

INVESTIGATING OF TEACHERS' THOUGHTS ABOUT PEER BULLYING IN SCHOOLS

Remzi TELLİ* **Halil TELLİ****

*MEB Felsefe Gurubu Öğretmeni, Okul Müdürü, remziftm@hotmail.com, ORCID ID:0009-0001-7087-0058

**MEB Psikolojik Danışman, htellipdr@gmail.com, ORCID ID: 0009-0009-6559-427X

Received Date: 05.01.2025 Revised Date: 28.02.2025 Accepted Date: 02.03.2025

Copyright © 2025 Remzi TELLİ, Halil TELLİ. This is an open access article distributed under the Eurasian Academy of Sciences License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

ABSTRACT

The aim of this study is to examine teachers' opinions about peer bullying. In this context, teachers' opinions about the definition of peer bullying, in which areas peer bullying occurs in schools, how victims are affected by peer bullying, the causes of peer bullying and the measures implemented in schools against peer bullying were investigated. In this research, where a qualitative approach was followed, the phenomenology model was used. The study group of the research consists of 11 teachers working in different branches and levels in public schools. The data collected through semi-structured interviews were analyzed using the content analysis technique. According to the findings, all of the participants observed peer bullying in the schools where they worked. Teachers define peer bullying as a child using physical violence against another child, a child using verbal/psychological violence against another child, and students of the same age swearing at each other. Findings show that students exposed to peer bullying often become withdrawn. It is understood that peer bullying in schools often occurs during breaks and in areas where teachers have no control. It has been determined that the reasons that affect and increase peer bullying are family, financial inequality, school discipline and spending time on the internet, respectively. It was concluded that the measures taken in schools against peer bullying were guidance services, one-on-one conversations with students, meetings with families and warnings, respectively.

Keywords: School, Education, Peer Bullying, Teacher, Student

OKULLARDAKİ AKRAN ZORBALIĞIYLA İLGİLİ ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

ÖZET

Bu çalışmanın amacı akran zorbalığıyla ilgili öğretmen görüşlerini incelemektir. Bu kapsamda, akran zorbalığının tanımı, okullarda akran zorbalığının hangi alanlarda gerçekleştiği, mağdurların akran zorbalığından nasıl etkilendiği, akran zorbalığının nedenleri ve akran zorbalığına karşı okullarda uygulanan tedbirler hakkındaki öğretmenlerin görüşleri araştırılmıştır. Nitel yaklaşımın takip edildiği bu çalışmada fenomenoloji modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu devlet okullarında farklı branşlarda ve kademelerde görev yapan 11 öğretmen oluşturmaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanan veriler içerik analizi tekniğiyle analiz edilmiştir. Bulgulara göre katılımcıların tamamı çalıştıkları okullarda akran zorbalığı gözlemlemişlerdir. Öğretmenler akran zorbalığını bir çocuğun başka bir çocuğa fiziksel şiddet uygulaması, bir çocuğun başka bir çocuğa sözel/psikolojik şiddet uygulaması, aynı yaştaki öğrencilerin birbirlerine küfredmesi olarak tanımlanmaktadır. Bulgular akran zorbalığına maruz kalan öğrencilerin çoğunlukla içine kapandığını göstermektedir. Okullarda akran zorbalığının sıklıkla teneffüslerde ve öğretmenlerin kontrolünün olmadığı alanlarda gerçekleştiğini anlaşılmaktadır. Akran zorbalığını etkileyen ve arttıran nedenlerin ise sırasıyla aile, maddi eşitsizlik, okul disiplini ve internette vakit geçirme olduğu tespit edilmiştir. Akran zorbalığına karşı okullarda alınan tedbirlerin ise sırasıyla rehberlik hizmetleri, öğrencilerle birebir konuşma, aile ile görüşme ve uyarı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Okul, Eğitim, Akran Zorbalığı, Öğretmen, Öğrenci

1. GİRİŞ

Zorbalık, kültürel sınırları aşan, çeşitli iş ve okul ortamlarında ortaya çıkan ve her cinsiyetten ve yaş grubundan bireyleri etkileyen yaygın bir toplumsal sorundur. Bu eylemler temel sosyal ve güvenlik ihtiyaçlarını tehlikeye sokan bir çerçeveye sahiptir. Olweus'a (2005) göre zorbalık, bir kişi veya grup tarafından savunmasız bir bireye karşı gerçekleştirilen fiziksel veya psikolojik sonuçlarla sonuçlanan amansız bir saldırdır. Greene (2006) zorbalığı, mağdura zarar verme veya sıkıntı yaratmayı amaçlayan, fail ile hedef arasında önemli bir güç dengesizliği ile karakterize edilen, tekrarlayan bir saldırganlık biçimi olarak tanımlamaktadır.

Zorbalığın odak noktası genellikle çocukların uyumunun endişe verici hale geldiği akran gruplarıdır. Amerikan Psikoloji Derneği'ne (APA) göre 2007'de okul ortamlarında, özellikle de daha genç veya daha zayıf öğrencileri hedef alan zorbalıkta gözle görülür bir artış yaşanmıştır. Bayraktar (2006), ilköğretimde zorbalık ve mağduriyet oranlarının dünya genelinde %15 ile %25 arasında değiştiğini belirtmektedir. Araştırmalar ilköğretim yıllarında akran baskısına duyarlılığın arttığını (Budak, 2000) ve bu durumun çocuk ve ergenler üzerinde zararlı etkiler yarattığını göstermektedir (Aydın, 1999). Akran baskısının ağırlıklı olarak okullarda yaşandığı göz önüne alındığında, bunun eğitim ortamı ve günlük yaşam üzerindeki olumsuz etkilerinin en aza indirilmesi ve düzenlenmesi büyük önem taşımaktadır (Sargın ve Çetinkaya, 2010).

Zorbalığın çocukların bilişsel, duygusal ve psikolojik gelişimi üzerindeki etkisini incelemek için dünya çapında araştırmalar yürütülmektedir. Bu çalışmalardan elde edilen bulgular zorbalığa karışan bireylerin özelliklerine ilişkin değerli bilgiler sağlamakta ve etkili önleme programlarının geliştirilmesine temel teşkil etmektedir (Demir ve Küçük, 2020). Çocuğun sosyalleşme sürecinde aileden sonra okul önemli bir rol oynamaktadır. Okul zorbalığı, önemli sayıda öğrenciyi kişisel, sosyal ve eğitim düzeylerinde etkileyen önemli bir sorundur. Her öğrencinin güvenli bir ortamda eğitim alma temel hakkı vardır, ancak zorbalığa maruz kalanların bu hakkı elinden alınmaktadır. Ayrıca zorbalar da önemli bir eğitim kesintisi riskiyle karşı karşıyadır (Garrity ve Barris, 1996).

Zorbalık konusu üzerine yapılan araştırmaların bulguları okul çapında kampanyalar uygulamanın akran zorbalığını azaltmada olumlu bir etkiye sahip olabileceğini göstermektedir. Bununla birlikte, eğitim ortamlarında yürütülen önleme ve müdahale stratejileri üzerine yapılan araştırmalar farklı uygulamalar arasında bir dizi etkililiği ortaya koymaktadır. Okullarda hangi yaklaşımların en iyi sonuçları verdiğini, hangilerinin daha az başarılı olduğunu belirlemek çok önemlidir. Ek olarak, okulların ve personellerinin zorbalığı önlemeye çalışırken karşılaştıkları zorlukları belirlemek ve ihtiyaç duydukları desteğin türünü belirlemek de gereklidir (Önder, Yurtal ve Özsezer, 2016).

Okullarda öğrencilerle etkileşim içinde olan ve öğrenciler üzerinde en büyük etkiye sahip olan öğretmenlerdir. Akran zorbalığının azaltılmasında ve önlenmesinde öğretmenlerin rolü göz ardı edilemeyecek kadar büyüktür. Bir öğrencinin okulda zorbalığa uğradığını ilk fark eden kişi öğretmenidir. Bu nedenle öğretmenler akran zorbalığını önlemeye yönelik önleyici tedbirlerin önemli bir parçasıdır. Diğer taraftan, Türkiye'de akran zorbalığı ile ilgili araştırmalar incelendiğinde odak noktasının öncelikle öğrenciler olduğu görülmektedir (Çankaya, 2011; Gökler, 2007; Totan, 2008; Özkan ve Çifci, 2010). Akran zorbalığını konu alan bilimsel araştırmalarda öğretmenlerin görüşlerine yeterli düzeyde baş vurulmadığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle bu araştırmada öğretmenlerin kullandıkları stratejilere ve akran zorbalığını önlemede karşılaşılan zorluklara ilişkin öğretmen algılarının

incelenmesi amaçlanmıştır. Bu araştırmanın çözümüne odaklandığı araştırma problemleri şunlardır:

1. Öğretmenlerin, akran zorbalığını önlemek için kullanılan stratejiler hakkındaki düşünceleri nelerdir?
2. Öğretmenlerin, akran zorbalığının nedenlerine ilişkin düşünceleri nelerdir?
3. Öğretmenlerin, akran zorbalığının mağdurları üzerindeki etkilerine ilişkin düşünceleri nelerdir?

Öğretmenlerin kullandıkları stratejileri ve öğrencilerin değerlendirmelerini inceleyen bu çalışmanın bulguları, akran zorbalığının önlenmesinde değerli katkılar sağlama potansiyeline sahiptir. Ayrıca bu bulgular, bu konuyu ele almayı amaçlayan eğitim programlarının geliştirilmesi için değerli bir kaynak olarak hizmet edebilir. Araştırmadan elde edilen verilere dayanarak ebeveynlerin bu konuda farkındalığının artmasına yardımcı olması beklenmektedir. Ayrıca “öğretmenlerin akran zorbalığıyla baş etmede karşılaştıkları zorluklar” konusunun, öğretmenlerin durumlarını belirlemesi nedeniyle bu konuda içerik sunabilecek hizmet içi eğitim programlarının oluşturulmasına içerik kaynağı olması da beklenmektedir.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Zorbalık ve Akran Zorbalığı Kavramları

Zorbalığın tanımı ilk olarak 1960’larda yapılmıştır (Özkal, 2011). Zorbalık sıklıkla şiddet ve saldırganlıkla karıştırıldığından tanımlaması zor olan bir olgudur. Bu kavramlar arasında benzerlikler olsa da zorbalık hem şiddeti hem de saldırganlığı kapsamaktadır. Ancak şiddet ve saldırganlığın tek başına mutlaka zorbalık teşkil etmediğini belirtmek önemlidir. Zorbalık belirli bir kişiye veya gruba yönelik kasıtlı, sürekli ve hedefli davranışlarla karakterize edilir. Davranışın zorbalık mı yoksa sadece bir tartışma mı olduğunun belirlenmesi büyük ölçüde davranışın arkasındaki niyete ve katkıda bulunan faktörlere bağlıdır. Dışarıdan birinin bakış açısıyla zorbalık gibi görünebilecek bir şeyin aslında arkadaşlar arasında bir tartışma veya şaka amaçlı bir alay olabileceğini akılda tutmak çok önemlidir. Davranışın doğasını anlamak için sıklığı, ilgili bireyler ve hedeflenen kişi üzerindeki etkisi dikkate alınmalıdır. Bu faktörler, davranışın zorbalık olarak sınıflandırılıp sınıflandırılmaması gerektiği konusunda değerli bilgiler sağlayabilir (Çevlik, 2013).

Zorbalık, fiziksel güç veya yaş farklılıklarından dolayı akranlar arasındaki güç farklılıklarından kaynaklanan olaylar olarak tanımlanabilir. Kısaca çocukların birbirine şiddet uygulaması olarak da tanımlanabilir. Zorbalık terimi öncelikle bir dizi farklı davranış türünü kapsamak için kullanılır. Zorbalık, zararsız sataşmalardan şiddetli saldırı ve taciz eylemlerine kadar geniş bir yelpazedeki davranışları kapsar. Kesin olarak tanımlanması zor olabilecek karmaşık bir olgudur. Fiziksel saldırılar ve yumruklar gibi fiziksel şiddet daha az yaygın olsa da, sürekli tehdit, alay ve aşağılama dahil olmak üzere sözlü zorbalığın etkisi bireyler için daha zararlıdır. Zorbalık, bir kişi veya grup tarafından, kendini savunamayacak durumda olan birine zihinsel veya fiziksel zarar verilmesi olarak nitelendirilir (Aslan ve Polat, 2023).

Zorbalık dört kriteri içermelidir: Eylem agresif veya pasif olmalıdır, eylem sürekli olmalıdır, eylem iki grup arasındaki güç dengesizliği nedeniyle gerçekleşmiş olmalıdır ve eylemler belirli bir amaç için gerçekleştirmiş olmalıdır (Utkulu vd., 2007).

2.2. Zorbalık Türleri

Pişkin ve Ayas (2011) farklı zorbalık türlerini fiziksel zorbalık, sözlü zorbalık, dışlama, söylentiler ve insanların eşyalarını çalma olmak üzere beş kategoride incelemişlerdir. Bu davranışları failler, dedikodu yayan kurbanlar, ortalığı karıştıranlar ve cinsel saldırganlar olarak kategorilere ayırmışlardır. Pişkin ve Ayas (2011) ayrıca dört zorbalık kategorisini daha değerlendirerek; fiziksel, sözlü, dolaylı ve doğrudan zorbalık olarak belirtmiştir. Daha yaygın olan sınıflamada ise zorbalık; fiziksel, sözel, cinsel ve siber zorbalık olarak dört kategoriye ayrılmaktadır (Eroğlu ve Güler, 2015).

Fiziksel zorbalık, bedene vurmak, tekmelemek, itmek, tutmak, çekmek ve şakalaşmayı içermektedir (Kapçı, 2004). Zorbalık veya zorbalık davranışı söz konusu olduğunda, birçok insanın aklına şiddet gelmektedir. Bunun nedeni zorbalık kavramının günlük yaşamda fiziksel güçle ilişkilendirilmiş olmasıdır (Atalay, 2010). Araştırmalar okullarda fiziksel zorbalığın yüksek olduğunu ve özellikle erkek öğrencilerin fiziksel zorbalığı daha çok gerçekleştirildiğini göstermektedir (Kapçı, 2004; Karabacak vd., 2015).

Sözel zorbalık isim takma, alay etme, sataşma, aşağılayıcı sözler, sövme gibi davranışları içermektedir (Kapçı, 2004). Siyez ve Kaya'nın (2011) araştırmasına göre öğrenciler %33,6 oranıyla en çok sözlü tacize ve daha sonra %29,3 oranıyla fiziksel tacize maruz kalmaktadır. Bir çalışma ise okullarda lakap takmanın çok yaygın olduğunu göstermiştir (Çankaya, 2011).

Cinsel zorbalık, cinsel dokunmayı, el veya sözlerle hareket yapmayı, müstehcen sözler önermeyi, giysileri (etek, eşofman) iradesi dışında çıkarmayı, mağdurlar hakkında cinsel söylentiler yaymayı, tecavüzü vb. içeren davranıştır (TÜBİTAK, 2019). Zorbalığın meydana gelebileceği pek çok farklı yol vardır. En yaygın biçimlerinden biri, cinsel içerikli mesajların teknolojik cihazlar veya sanal ortamlar aracılığıyla paylaşılmasıdır (Kapçı, 2004). Cinsel zorbalık okullarda en az görülen zorbalık türü olarak bilinmektedir (Shore, 2006). Ayas ve Pişkin (2011) lise öğrencilerinin ortaokul ve ilkokul öğrencilerine göre daha sık cinsel zorbalık yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Siber zorbalık teknolojik araçlar vasıtasıyla gerçekleştirilen zorbalık türüdür. Teknolojinin gelişmesine bağlı olarak internet ve cep telefonu kullanımı toplumumuzda ve tüm dünyada yaygınlaşmıştır. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte öğrenciler okulda zorbalık yapmak için teknolojiyi kullanmaya başlamıştır. Bu nedenle okullarda görülebilen zorbalık türlerine siber zorbalık da eklenmiştir (Eroğlu ve Güler, 2015). Olweus (2012) siber zorbalığı internet ve telefon üzerinden gerçekleşen bir zorbalık biçimi olarak tanımlamaktadır. Arıcak (2009) siber zorbalığı uluslararası literatürde, bireyler veya gruplar tarafından e-posta, cep telefonu ve web siteleri gibi teknolojik ürünler kullanılarak diğer insanlara zarar vermek amacıyla kasıtlı, tekrarlanan ve düşmanca eylemler olarak tanımlamaktadır. Tehdit, sindirme ve taciz mesajları göndermek için teknolojik cihazların kullanılması, gönüllü viral dağıtım, alay etme, aşağılama, özel fotoğrafların izinsiz olarak elektronik ortamda yayınlanması siber zorbalık davranışlarına örnek olarak verilebilmektedir (Baştürk-Akca vd., 2014). Shariff'e (2008) göre siber zorbalığın ayırt edici özellikleri, onu normal zorbalıktan ayırmaya yardımcı olur. Bu özellikler, anonim olması ve çevrimiçi olarak gerçekleşmesini içerir. Sonuç olarak, zorbalılar siber zorbalık yaparken anonim kalabilirler. Ek olarak, zorbalık sıklıkla izleyicileri çeker. Bu nedenle kurbanların kendilerini saklama umutları yoktur. İnsanlar sanal ortamlarda kimliklerini gizleyebildikleri için siber zorbalık daha sık görülür. Bu da yeni anonimlikleri ile bu kişilerin tekrar suistimal

edilmesini kolaylaştırmaktadır (Peker, 2015). Siber zorbalığın okullarda yaygın olduğunu rapor edilmektedir (Batmaz ve Ayas, 2013).

2.3. Zorbalıkta Roller ve Özellikleri

Zorbalık davranışında dört tür rol olabilmektedir. Bunlar zorba, kurban, zorba/kurban ve seyircidir.

Zorbalar hem akranlarına hem de yetişkinlere karşı saldırgan davranışlar sergileyen kişilerdir. Tipik olarak hem yetişkinleri hem de çocukları hedef alırlar ve zorbalıkları çok çeşitli duygular içerir. Zorbaların tipik duygusal tepkisi, başkalarının duygularını anlamakta güçlük çekmeleridir (Kartal ve Bilgin, 2009). Zorbalık kurbanları genellikle din, cinsiyet, dil ve fiziksel görünüm gibi konulara maruz kalmaktadır. Bu baskı huzurevlerinde, göç bölgelerinde, askeri kışlalarda ve okullarda da yaygındır. Baskın ya da itaatkar karakterleri olan çocukların evlerinde de yaygın olarak görülür (Macar, 2013). Zorbalık mağdurlarına bu konularda baskı yapılmasının yanı sıra zorbalar çabuk sinirlenip şiddet kullanmak isteyerek bu konularda baskı kurarlar (Hakan, 2011). Özellikle zorbalığa katılan erkeklerin yakın çevrelerindeki kişilerin özelliklerini zahmetsizce benimseme eğilimi vardır. Bu bireyler kendi nitelikleri üzerine düşündüklerinde kendilerini güçlü, başarılı, usta, dışa dönük bireyler olarak algırlar. Genel olarak kendilerine çok güvendikleri için genel kaygıları diğer bireylere göre daha düşüktür ve bunun sonucunda şiddete başvurma olasılıkları daha yüksektir. Bağımsız hareket etmekten hoşlandıkları için sorunlara basit bir yaklaşımları olduğuna inanırlar. Çoğu zaman, üstünlük sağladıkları için başkalarını incitmekten zevk alırlar. Sosyal niteliklerini gözlemlemek, belirgin bir aile içi iletişim eksikliği, otoriteyle ilgili zorlukları, sorumluluğu göz ardı etmeleri ve sınırlı bir empati belirgin özelliklerindendir. Ayrıca ceza vermekten, acı çektirmekten de zevk alırlar (Kılıç, 2009).

Zorbalık davranışının kurbanları bu davranışa maruz kalanlar ve bu davranıştan zarar görenlerdir. Kartal ve Bilgin (2009) akran zorbalığına maruz kalan öğrencilerin ilk başta okula gitmeyi reddettiklerini bildirmişlerdir. Bu da akademik performansın düşmesine, özgüven kaybına ve hatta daha sonra intihar girişimlerine yol açar. Benlik saygısı düşük olan bireyler değersizlik, aşağılık ve çaresizlik duyguları yaşayabilirler. Zorbalık öğrencilerin mutsuz olmasına, okulda sorun yaşamasına, depresyona girmesine ve sosyal ortamlardan kaçınmasına neden olabilmektedir (Gökler, 2007; Peker ve Gültekin, 2014). Ayrıca, mağdurların tipik olarak utangaçlık, ağlama veya öfke davranışları sergiledikleri, kendilerini yalnız ve terk edilmiş hissettikleri ve akademik başarılarının düşük olduğu belirtilmektedir (Pekel-Uludağlı ve Uçanok, 2005; Kartal ve Bilgin, 2009). Mağdurların fiziksel nitelikleri analiz edildiğinde, rakiplerine kıyasla daha düşük bir güce sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Bireysel özellikleri değerlendirildiğinde diğerlerinin aksine ürkek davranışlar sergiledikleri, şiddeti çatışma çözüm aracı olarak kullanmaktan kaçındıkları, utangaçlık, içe dönüklük, kaygı ve pasiflik özellikleri sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bunun dışında özgüvenleri düşüktür, sorunlarını kendi başlarına çözemeyeceklerine inanırlar ve bunu başarmak için akranlarından yardım isteyemezler. Zihinsel yetenekleri olduğuna inanmadıkları için kendilerini eleştirel ve soğuk olarak nitelendirirler, bunun yerine insanları çekme konusunda beceriksiz olduklarını düşünürler. Mağdur edilmeyi hak ettiklerine inandıkları için risk almaya isteklidirler. Ayrıca misillemeyi teşvik eden zorbalıkta bulunabilirler. Sosyal niteliklere bakıldığında; mevcut yaşam tarzlarından memnun oldukları için aileleriyle sıkı bağlar kurarlar. Aile ortamları dikkate alındığında aşırı korumacı bir aile ortamına sahip oldukları gözlemlenmiştir (Community European, 2001).

Bazı durumlarda zorbalık davranışının failleri aynı zamanda mağdurları da olabilmektedir. Bu durum zorbalık davranışında zorba/kurban rolünü doğurmaktadır. Zorbaların yarısı zorba olmadan önce kurban durumunda da bulunmuştur. Elde edilen bulgulara göre zorbalar eylemlerini kurbanlarıyla paylaşmaktadır (Ayas ve Pişkin, 2011). Zorba/kurban kişiler; genellikle yüksek enerjiye sahip, dikkat eksikliği olan, dürtüsel, agresif ve sabırsız olan, başkalarından olumsuz özelliklere sahip oldukları algısına sahip, davranışsal ve duygusal sorunlara duyarlı, zorbadan daha az tanınan, dengesiz duyguları olan, öfkelenmeye ve başkalarını kızdırmaya yatkın olan, aşırı koruyucu veya tutarsız aileleri olan bireyler olarak nitelenmektedirler (Karataş, 2011).

Zorbalık kurban ve zorba rolleriyle sınırlı değildir. Ayrıca zorbalığın yaşandığı ortamda bulunan ancak davranışa dahil olmayan bireyler de bulunmaktadır. Bunlar seyircilerdir. Seyircilerin olayı durdurmak için herhangi bir eylemde bulunmaması zorbalık davranışını teşvik etmekte, bu davranış diğer öğrenciler tarafından dolaylı olarak rol model alınmaktadır. Edilgen izleyiciler bu davranışlara katılarak zorbalık olayına katılır, hatta zorbanın güç kazanmasına yardımcı olmaktadır (Karataş, 2011). Seyircilerin şahit oldukları davranışların bir gün kendi başlarına gelebileceğine inanmaları endişe duymalarına neden olmaktadır. Mağdurdaki kaygı düzeylerinin artması, seyircilerin kayıtsız kalmamasına ve bunun yerine harekete geçmesine ve mağduru desteklemesine yardımcı olmakta ve sonuç olarak da zorbanın gücü azalmaktadır (Kartal ve Bilgin, 2009). Zorbalığa katılmadan gözlemleyen öğrenciler, mağdur edilen kişiye müdahale etmezler, genellikle ortak özellikler nedeniyle bir sonraki kurbanın faile benzer olacağını varsayarlar. Zorbalığı durdurmaya çalışanlar ise bunu en yakın arkadaşlarını korumak için yaparlar (Karataş, 2011).

2.4. Zorbalığın Sonuçları

Akran zorbalığına maruz kalan öğrenciler genellikle okulda kendilerini güvende hissetmekte zorlanırlar. Zorbalığın yaşandığı okulların korkutucu ve sağlıksız ortamlar olduğuna inanırlar (Satan, 2006). Bu, bazı öğrencilerin zorbalığın yaygın olduğu okullardan kaçınmasına neden olur (Furniss, 2000). Yapılan bir çalışma sekizinci sınıf öğrencilerinin %7'sinin başka bir öğrenciye zorbalık yaptığını ve devamsızlığın %8 oranına ulaştığını belirtmektedir (Foltz-Gray, 1996). Ayrıca zorbalık, okulda ilgisizlik, liseden mezun olamama ve akademik performansı olumsuz etkileme gibi çeşitli olumsuz etkilere neden olmaktadır. Ayrıca öğrencilerin kendilerini değersiz hissetmelerine ve okulda nefsi müdafaa için bir silaha sahip olmalarına yol açmaktadır (Bilgiç, 2007). Akranları tarafından zorbalığa uğramak, bireyin ruh sağlığını olumsuz etkileyebilir. Zorbalık, bu kişilerde uyku sorunları, huzursuzluk, kaygı, panik ve sinirlilik, konsantrasyon güçlüğü, okuldan geri çekilme, utangaçlık ve içe dönüklük yaşamalarına neden olabilir. Kronik olarak zorbalığa maruz kalmak, önceden var olan zihinsel sorunlara veya çatışmalara katkıda bulunabilir ve genel kaygı düzeylerini artırabilir. Kapçı (2004), fiziksel, sözel ve cinsel istismara uğramış çocukların diğer çocuklara göre daha yüksek düzeyde depresyon yaşadıkları sonucuna varmıştır. Elliot (2002) zorbalık kurbanlarının intihar girişiminde bulunduğunu ve okula gitmeyi reddettiğini, bu davranışların yaşamlarını olumsuz yönde etkileyen kronik hastalıklara kadar gittiğini belirtmiştir.

Sadece kurbanlar değil zorbalar da akran zorbalığından olumsuz etkilenmektedirler. Ergenlik döneminde davranış bozuklukları ve suç teşkil eden davranışlar, yetişkinlik döneminde ise şiddetli antisosyal ve suç teşkil eden davranışlar geliştirebilmektedir (Muscari, 2002). Olweus (1993) yaptığı araştırmada, zorba olarak kabul edilen 6-9 yaş arası çocukların %60'ının 24 yaşına geldiklerinde suç işlediklerini tespit etmiştir. Bu çocukların

birçoğu hayatları boyunca zorbalık yapmaya devam etmektedir. Bu çocuklar genellikle okulu bırakmakta, iş bulmakta zorlanmakta ve olumlu ilişkileri sürdürmemektedirler (Garrity ve Barris, 1996).

2.5. Akran Zorbalığı Açısından Öğretmenlerin Roller

Bir bütün olarak ele alındığında, okullarda zorbalık konusu öğretmenlerin bu durumu ele almadaki etkisinin kanıtıdır (Balanuye, 2007). Zorbalığın tanımları incelendiğinde ortak bir tanım üzerinde hemfikir olunmadığı görülmüştür. Bu görüş farklılığının zorbalıkla mücadelenin zorluğunu açıkça ortaya koymaktadır. Sonuç olarak okulların, öğretmenlerin ve ailelerin zorbalığa karşı mücadeleye, durumu objektif olarak değerlendirerek katılmaları ve ortak bir strateji geliştirebilmek için toplu sözleşmeye varmaları büyük önem taşımaktadır. Doğru tanım ve uygun müdahale yöntemi sağlanamadığı takdirde okullar bu durumu kolaylaştırıcı bir konuma düşme riskiyle karşı karşıya kalabilmektedir (Çevlik, 2013). Okullarda ve sınıflarda zorbalık ve mağduriyet sorununun çözümünde öğretmenlerin tutumlarının çok önemli olduğu ortak bir kabuldür (Olweus, 1993).

Toplumda zorbalıkla ilgili bilgi, bilinç ve farkındalık düzeyi yeterli değildir ve bu konuda çok sayıda yanlış inanış ve varsayımlar bulunmaktadır. Orpinas ve Horne (2006) öğretmenlerin de zorbalık hakkındaki bilgi ve farkındalık düzeylerinin yeterli olmadığını ve öğretmenlerin de zorbalıkla ilgili yanlış varsayımlara sahip olduklarını vurgulamıştır. Bu varsayımlar şu şekilde sıralanabilir:

- Öğretmenlerin çocukların kendi ailelerinden edindikleri bilgileri değiştirmeleri mümkün değildir.
- Öğretmenler, zorbalık olaylarına müdahale etmenin, davranışı daha da kötüleştirebileceğini düşündüklerinden, yanlış bir yaklaşım olduğu inancındadırlar.
- Öğretmenler, zorbalığa maruz kalan öğrencinin durumu kendisine anlatmasını isterler, ancak bunun öğrencinin istemeden casus gibi hissetmesine neden olabileceğinden endişe duymaktadırlar.
- Zorbalığın bir sorun olarak önemini kavrayamayan bazı öğretmenler vardır.
- Öğretmenler bilginin doğruluğuna ilişkin endişeler nedeniyle bizzat gözlemlemedikleri davranışlara müdahale etmekten kaçınmaktadırlar.
- Öğretmenler, uygulamak zorunda oldukları zorlu müfredat nedeniyle zorbalıkla mücadele edemediklerini iddia etmektedir.
- Sorunu çözmenin en etkili yaklaşımının onu görmezden gelmek olduğuna inanırlar.
- Öğretmenler, bu tür durumları etkili bir şekilde ele almak için gerekli eğitim ve becerilere sahip olmadıklarını düşündükleri için zorbalık olaylarına müdahale etmekten kaçınırlar.

Öğretmenlerin zorbalığa verdikleri yanıtlar incelendiğinde, öğrencilerin önemli düzeyde zorbalık yaşadıklarını bildirdikleri okullarda öğretmenlerin, bu davranışı zorbalık olarak tanımlama eğiliminde oldukları ve zorbalık olaylarını etkili bir şekilde gözlemleyip diğer eğitimci arkadaşlarına rapor ettikleri keşfedilmiştir. Öğretmenlerin azınlığı bazı zorba türlerinin olduğuna inansa da çoğunluk onların klasik mağdur kişiliğine sahip olduğuna inanmaktadır (Siann vd., 1993).

Öğretmenler zorbalığa maruz kalan öğrencilere karşı farklı tutumlar göstermektedir. Öğretmenlerin çoğu zorbalığın küçük yaşlarda başladığına inanır ancak çocukluk

döneminde birbirleriyle dalga geçmenin normal olduğunu düşünür. Alay etme sorununun, özellikle de çocukların alay edilmesi sorununun en iyi çözümünün kendi aralarında sağlanabileceğine inanırlar. Sonuç olarak bazı öğretmenler bu nedenlerden dolayı zorbalığa müdahale etmemektedir (Bullock, 2002). Öğretmenlerin zorbalığa ilişkin ortak inançları paylaştığı, ancak bu konuda çok az fikir birliğine vardıkları görülmüştür.

Zorbalığın ve mağduriyetin önlenmesinde en büyük etkiye sahip kişiler öğretmenlerdir. Öğretmenlerin akran ekolojisi konusunda çok etkili olduğu ve çocukların etkileşimde bulunduğu mikro sistemlerin şekillenmesine yardımcı olduğu görülmektedir. Bu alanda başarılı olan öğretmenler öğrencilere rehberlik edebilir, onlara sıcaklık verebilir, sosyal statülerini, akran gruplarını, arkadaşlarını ve düşmanlarını anlayabilir ve ortaya çıkabilecek kişilerarası sorunları önceden tahmin edebilir. Akran ekolojilerinin ne olduğunu ve karmaşıklıklarını anlamadan zorbalıkla mücadele etmeye çalışan öğretmenlerin, sorunları çözmekten ziyade direnç göstermelerine yol açabileceği unutulmamalıdır (Bauman ve Del Rio, 2005).

3. YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada nitel yöntemler kullanılmıştır. Nitel araştırma; gözlem, görüşme, doküman incelemesi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı ve doğal ortamdaki algıların ve olayların gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya çıkarılması için nitel bir sürecin izlendiği araştırma yöntemidir. Bu yöntemlerin en önemli katkısı, araştırma konusuna ilgili bireylerin bakış açısından bakılmasına olanak sağlaması ve bu bakış açılarını oluşturan toplumsal yapı ve süreçleri ortaya koymasısıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu çalışmada nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılmakta olan fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Fenomenoloji, bize tamamen yabancı olmayan ve tam olarak kavrayamadığımız olguları anlamaya çalışan çalışmalar için uygun bir araştırma desendir (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

3.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu kolayda örnekleme tekniği ile seçilen Kırşehir ilinde devlet okullarında farklı branşlarda ve kademelerde görev yapmakta olan 11 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 3'ü kadın, 8'i ise erkektir (Tablo 1). Katılımcı öğretmenlerin yaşları 37 ila 48 arasında ve mesleki kıdemleri ise 16 ila 25 arasında değişmektedir. Katılımcı öğretmenlerin 2 tanesi sınıf öğretmeni, 2 tanesi matematik öğretmeni, 1 tanesi biyoloji öğretmeni, 1 tanesi tarih öğretmeni, 1 tanesi İngilizce öğretmeni, 1 tanesi felsefe öğretmeni, 1 tanesi edebiyat öğretmeni, 1 tanesi beden eğitimi öğretmeni ve 1 tanesi de okul öncesi öğretmenidir. Katılımcı öğretmenlerin 6 tanesi lisans mezunu iken 5 tanesi ise yüksek lisans mezunudur. Etik kurallar gereği araştırmada katılımcıların isimleri gizli tutulmuş ve ifadeleri Öğr1, Öğr2, Öğr3 ve Öğr4 şeklinde kodlanarak sunulmuştur.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Bilgileri

Kod	Cinsiyet	Yaş	Mesleki Kıdem Yılı	Branş	Eğitim Durumu
Öğr1	E	43	19	Sınıf öğretmeni	Lisans
Öğr2	K	45	21	Tarih öğretmeni	Lisans
Öğr3	E	45	21	Matematik Öğretmeni	Yüksek Lisans
Öğr4	E	45	23	Biyoloji Öğretmeni	Yüksek Lisans
Öğr5	E	48	23	Matematik Öğretmeni	Lisans
Öğr6	K	40	18	İngilizce Öğretmeni	Lisans
Öğr7	K	37	16	Sınıf Öğretmeni	Lisans
Öğr8	E	45	18	Felsefe Öğretmeni	Yüksek Lisans
Öğr9	E	43	20	Edebiyat Öğretmeni	Yüksek Lisans
Öğr10	E	45	25	Beden Eğitimi Öğretmeni	Lisans
Öğr11	E	40	16	Okul Öncesi Öğretmeni	Lisans

3.3. Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme soruları kullanılmıştır. Veri toplama aracı geliştirilirken literatür taranmış ve konu ile ilgili çerçeve meydana getirilmiştir. 10 soruluk bir taslak form oluşturulmuştur. Uzman görüşü de alınarak görüşme formundaki soru sayısı 5'e indirilmiştir. Görüşme formu şu sorulardan oluşmaktadır:

- 1) Sizce akran zorbalığı ne demektir? Hangi davranış ya da davranışları akran zorbalığı olarak değerlendirirsiniz?
- 2) Akran zorbalığı davranışına maruz kalan öğrencileriniz bu durumdan nasıl etkileniyor? Gözlemlerinizi nelerdir?
- 3) Gözlemlerinize göre okulunuzda akran zorbalığı en çok nerelerde gerçekleşiyor?
- 4) Sizce okulunuzda yaşanan akran zorbalığı davranışlarını etkileyen ve arttıran nedenler nelerdir?
- 5) Okulunuzda yaşanan herhangi bir akran zorbalığı olayında hangi tedbirleri alıyorsunuz?

3.4. Verilerin Toplanması

Çalışmanın verileri, 2023-2024 eğitim öğretim yılında araştırmaya katılan öğretmenlerle yapılan görüşmelerden elde edilmiştir. Görüşmeler öncesinde katılımcılara

çalışmanın amacı ve içeriği hakkında bilgi verilmiş ve yalnızca gönüllü olanlardan veriler toplanmıştır. Görüşmeler öğretmenlerin görevli oldukları okullarda yapılmıştır. Görüşmeler için uygun ortam ve zaman oluşturulmuştur. Görüşmeler 10 dakika ile 20 dakika arasında sürmüştür.

3.5. Verilerin Analizi

Veriler içerik analizi tekniği ile analiz edilmiştir. İçerik analizi teknikleri, araştırmacılar tarafından elde edilen verilerin okuyucuların kodlara ve konulara dokunarak anlayabilecekleri şekilde yorumlanmasıdır (Saban ve Ersoy, 2016). İçerik analizi için veriler birden çok kez okunarak genel bir izlenim edinilmiştir. Daha sonra, veriler önce kavramsallaştırılmıştır. Daha sonra geliştirilen kavramlar mantıklı bir şekilde organize edilmiştir. Belirlenen temalar verileri açıklamaktadır. Araştırmadan ana temalar oluşturulduktan sonra kategorilere ayrılmış ve araştırma verileri ile tema tablosu oluşturulmuştur. Sonuç olarak araştırmacı tarafından oluşturulan temalar ile kodlamalar arasındaki tutarlılık ve uygunluk değerlendirilerek nihai tema ve alt maddelere karar verilmiştir. Araştırmayı desteklemek, temaları ve alt maddeleri açıklamak ve okuyucunun kavramları anlamasını sağlamak için öğretmen ve yöneticilerden doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Doğrudan alıntılardan sonra etik ilkeler gereği katılımcıların kişisel bilgileri yerine her bir katılımcı için belirlenen kodlar (Öğr1, Öğr2, ...) kullanılmıştır. İçerik analizinin son aşamasında değerlendirme, çıkarım ve yorumlama yapılmaktadır (Saban ve Ersoy, 2016). Bu doğrultuda nihai temalar belirlenmiş, sonuçlar rapor edilmiş, yorumlanmış, literatür bağlamında tartışılmış ve bazı önerilerde bulunulmuştur.

3.6. Verilerin Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışmaları

Geçerlilik, araştırma bulgularının doğru olma derecesidir. İç geçerlilik sonuçlara ulaşma süreciyle, dış geçerlilik ise sonuçların benzer gruplara veya ortamlara aktarılabilirliğiyle ilgilidir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Araştırmada geçerliliği artırmak için literatür taraması yapılmış, sorularla ilgili uzman görüşü alınmış ve sorulara son şekli verilmiştir. Araştırmada güvenilirliği artırmak için araştırmanın yöntem ve süreçleri ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Ayrıca, araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla görüşme sırasında alınan notlar katılımcıların incelemesine sunulmuştur. Görüşmeler yoluyla elde edilen bilgiler derlenerek tablolar oluşturulduktan sonra katılımcılarla paylaşılmıştır.

4. BULGULAR

Katılımcı öğretmenlerin “sizce akran zorbalığı ne demektir? Hangi davranış ya da davranışları akran zorbalığı olarak değerlendirirsiniz?” sorusuna verdikleri yanıtların analizinden elde edilen bulgular Tablo 2’de gösterilmiştir. Öğretmenlerin çoğunluğunun akran zorbalığını psikolojik ve fiziksel şiddet uygulanması olarak tanımladığı anlaşılmaktadır. Bir katılımcı baskı olarak ve diğer bir katılımcı da alay etme olarak akran zorbalığını tanımlamıştır. Bu konuda katılımcı öğretmenlerin dikkat çekici ifadelerinden örnekler aşağıda sunulmuştur.

“Öğrencilerin birbirlerine psikolojik ve fiziksel şiddet uygulaması olayıdır.” (Öğr1)

“Akran zorbalığı aynı yaştaki grup içinde kişilerin çeşitli sosyolojik ve psikolojik baskı görme durumudur. Alay etme kişinin istemediği davranışları başkası tarafından zorla yaptırılmaya maruz bırakılma, toplum içinde maddi

olarak aşağılama, küçük görme, başarısını kıskanma, gruptaki diğer kişileri etkileyerek ayrıştırma vb.” (Öğr3)

“Yaşıt olan öğrenciler arasında fiziksel olarak üstün olan kişinin diğeri üzerinde fiziksel ve psikolojik olarak baskı oluşturmaktadır.” (Öğr5)

“Lakap takma, alay etme, baskı kurma.” (Öğr7)

“Bir bireyin akranı ya da akranları tarafından planlı sistemli ve tekrar eden bir şekilde şiddete maruz kalmasıdır. Haraç toplama, lakap takma, bir iş yaptırma dalga geçme, küçümseme gibi davranışlar.” (Öğr8)

Tablo 2. Akran Zorbalığı Kavramı

Ana Tema	Alt Temalar	Frekans (n)
Akran Zorbalığı Kavramı	Psikolojik ve fiziksel şiddet uygulaması	6
	Baskı	1
	Alay etme	1

Katılımcı öğretmenlerin “akran zorbalığı davranışına maruz kalan öğrencileriniz bu durumdan nasıl etkileniyor? Gözlemlerinizi nelerdir?” sorusuna verdikleri yanıtların analizinden elde edilen bulgular Tablo 3’te gösterilmiştir. Öğretmenlerin çoğunluğunun akran zorbalığına maruz kalan öğrencilerin içine kapandıklarını gözlemlediği belirlenmiştir. Birer öğretmen ise akran zorbalığına maruz kalan öğrencilerin maruz kaldığı şiddeti söylemeye çekindiğini, hayata küstüklerini, özgüvensiz ve başarısız olduklarını ifade etmişlerdir. Bu konuda katılımcı öğretmenlerin dikkat çekici ifadelerinden örnekler aşağıda sunulmuştur.

“İçe kapanık, hayata küsmüş, başarısız, özgüvensiz” (Öğr2)

“Öğrenciler psikolojik olarak içe kapanma yaşıyor ve kendilerini değersiz hissediyor.” (Öğr3)

“Daha içine kapanık oluyorlar. Bazıları ise agresifleşiyor. Akademik başarıda azalma gözleniyor.” (Öğr4)

“Sınıf içinde ve dışında çekingen, içine kapanık kendine güven duygusunu yitirmiş olarak görünüyorum.” (Öğr5)

“Okulu sevmiyor, okula gitmekten kaçınmaya başlıyor. Kendini soyutluyor ve kapatıyor.” (Öğr6)

“İlk başta tepkisellik söz konusu olsa da zamanla içine kapanma toplumdan soyutlanma okul döneminde ise okula karşı tepki derslerinde geri kalma stres bozukluğu anksiyete gibi davranışlar gözlemlenebilir.” (Öğr8)

Tablo 3. Akran Zorbalığı Davranışına Maruz Kalan Öğrencileriniz Bu Durumdan Etkilenmesi

Ana Tema	Alt Temalar	Frekans (n)
Akran Zorbalığı Davranışına Maruz Kalan Öğrencileriniz Bu Durumdan Etkilenmesi	Öğretmene uğradığı şiddeti söylemeye çekinmesi	1
	İçe kapanık	5
	Hayata küsmüş	1
	Başarısız	1
	Özgüvensiz	1

Katılımcı öğretmenlerin “gözlemlerinize göre okulunuzda akran zorbalığı en çok nerelerde gerçekleşiyor?” sorusuna verdikleri yanıtların analizinden elde edilen bulgular Tablo 4’te gösterilmiştir. Öğretmenlerin çoğunluğunun akran zorbalığının teneffüslerde ve öğretmenlerin kontrolünün olmadığı alanlarda gerçekleştiğini gözlemledikleri anlaşılmaktadır. 3 öğretmen ders dışında akran zorbalığının gerçekleştiğini gözlemlerken 1 öğretmen ise derste akran zorbalığını gözlemlediğini dile getirmiştir. Bu konuda katılımcı öğretmenlerin dikkat çekici ifadelerinden örnekler aşağıda sunulmuştur.

“Ders dışı zamanlarda.” (Öğr4)

“Teneffüslerde.” (Öğr6)

“Tuvalet ve okul bahçesinde.” (Öğr7)

“Öğretmen ve idarenin olmadığı her yerde akran zorbalığına rastlamak mümkün ancak en çok teneffüs aralarında, okul tuvaletinde, sınıfta görülüyor.” (Öğr8)

Tablo 4. Akran Zorbalığının En Çok Gerçekleştiği Yerler

Ana Tema	Alt Temalar	Frekans (n)
Akran Zorbalığının En Çok Gerçekleştiği Yerler	Teneffüslerde ve öğretmen kontrolünün olmadığı yerler	7
	Derste	1
	Ders dışında	3

Katılımcı öğretmenlerin “sizce okulunuzda yaşanan akran zorbalığı davranışlarını etkileyen ve arttıran nedenler nelerdir?” sorusuna verdikleri yanıtların analizinden elde edilen bulgular Tablo 5’te gösterilmiştir. Öğretmenlerin akran zorbalığını etkileyen ve arttıran 4 neden sıraladıkları ve bunların tekrarlanma sıklığına göre sırasıyla aile, maddi eşitsizlik, okul disiplini ve internette vakit geçirme olduğu tespit edilmiştir. Bu konuda katılımcı öğretmenlerin dikkat çekici ifadelerinden örnekler aşağıda sunulmuştur.

“Öğrencilerin haddinden fazla internette vakit geçirip zorbalık davranışını taklit edip örnek almaları” (Öğr1)

“Başarıyı kabullenememe, akran zorbalığı uygulayan öğrencilerin çoğunda buna maruz kalan çocuğun yaşantısına özenme ve kendilerinde

olmasını istedikleri maddi ve manevi birçok değişkenin bu kişide var olması yatmaktadır.” (Öğr3)

“Birçok sebep olabilir. Ana sebep bence aile.” (Öğr4)

“Okul disiplini çok önemli görüyorum. Bunun yanında sınıf öğretmenleri ve Rehberlik servisinin olaya yaklaşımı da etkili.” (Öğr5)

“Zorbaliğa başvuran kişinin diğer arkadaşları tarafından onaylanması en büyük etken. Diğer etkenler ise ilgisiz aile çocuğu olması, değer verilme duygusunu doyuramaması, özgüven eksikliği.” (Öğr8)

Tablo 5. Akran Zorbaliğı Davranışlarını Etkileyen ve Arttıran Nedenler

Ana Tema	Alt Temalar	Frekans (n)
Akran Zorbaliğı Davranışlarını Etkileyen ve Arttıran Nedenler	İnternette vakit geçirme	1
	Maddi eşitsizlik	3
	Aile	5
	Okul disiplini	2

Katılımcı öğretmenlerin “okulunuzda yaşanan herhangi bir akran zorbaliğı olayında hangi tedbirleri alıyorsunuz?” sorusuna verdikleri yanıtların analizinden elde edilen bulgular Tablo 6’da gösterilmiştir. Öğretmenlerin akran zorbaliğına karşı 4 farklı türde tedbir aldıkları anlaşılmaktadır. Alınan tedbirlerin sıklığına göre sırasıyla rehberlik hizmetleri, öğrencilerle birebir konuşma, aile ile görüşme ve uyarı olduğu tespit edilmiştir. Bu konuda katılımcı öğretmenlerin dikkat çekici ifadelerinden örnekler aşağıda sunulmuştur.

“Öğrencilerle birebir görüşerek var olan durumun altında yatan nedenleri tespit edip bu durumun bir daha tekrarlanmamasına yönelik çalışmalar. Bu duruma uğrayan çocuğun özgüvenini tazeleyerek kendisindeki olumlu davranışları açığa çıkarıp bu durum karşısında tepkisini nasıl göstermesi gerektiğini anlatarak” (Öğr3).

“İlkokul olduğundan uyarıyoruz ve empati yaptırıyoruz. Fakat işe yaramıyor.” (Öğr6)

“Öğrenci ile konuşup rehberlik servisine yönlendiriyoruz.” (Öğr7)

“Rehberlik servisi her yıl empati konulu ve örnek içerikli eğitimler düzenler. Bu eğitimler sayesinde empati duygularını geliştirmeyi amaçlarız. Zorbaliğın ortaya çıkmasını tetikleyecek sebeplere izin vermemek ve görmezden gelmemek bir diğer yöntemdir.” (Öğr8)

Tablo 6. Akran Zorbaliğı Olayında Alınan Tedbirler

Ana Tema	Alt Temalar	Frekans (n)
Akran Zorbaliğı Olayında Alınan Tedbirler	Öğrencilerle birebir konuşma	3
	Aile ile görüşme	3
	Rehberlik hizmetleri	4
	Uyarı	1

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmanın bulguları öğretmenlerin akran zorbalığına ilişkin algılarını, okullarda yaygın olan zorbalık türlerini ve nedenlerini, zorbalıkla baş etme yöntemlerini, zorbalığa müdahale etme ve zorbalığı önlemedeki zorlukları ve zorbalığı önlemeye yönelik önerileri yansıtmaktadır. Bulgulara göre katılımcıların tamamı çalıştıkları okullarda akran zorbalığı gözlemlemişlerdir. Öğretmenin bulgularına göre akran zorbalığı; bir çocuğun başka bir çocuğa fiziksel şiddet uygulaması, bir çocuğun başka bir çocuğa sözel/psikolojik şiddet uygulaması, aynı yaştaki öğrencilerin birbirlerine küfretmesi olarak tanımlanmaktadır. Bulgular akran zorbalığına maruz kalan öğrencilerin çoğunlukla içine kapandığını göstermektedir. Okullarda akran zorbalığının sıklıkla teneffüslerde ve öğretmenlerin kontrolünün olmadığı alanlarda gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Akran zorbalığını etkileyen ve arttıran nedenlerin ise sırasıyla aile, maddi eşitsizlik, okul disiplini ve internette vakit geçirme olduğu tespit edilmiştir. Akran zorbalığına karşı okullarda alınan tedbirlerin ise sırasıyla rehberlik hizmetleri, öğrencilerle birebir konuşma, aile ile görüşme ve uyarı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu araştırmanın bulguları alanyazında önceden gerçekleştirilmiş araştırmaların bulgularıyla uyumludur. Pişkin (2002), 1154 ilkököl öğrencisinin %34'ünün fiziksel zorbalığa, %29'unun sözlü zorbalığa, %21'inin sosyal izolasyona, %11'inin ise maddi hasara maruz kaldığını bildirmiştir. Benzer şekilde Kartal ve Bilgin (2009) öğrencilerin %41'inin düzenli olarak zorbalık yaşadığını tespit etmiştir. Bu araştırmanın bulguları okullarda zorbalığı eğitimcilerin bakış açısıyla analiz eden ve zorbalığın çoğunun öğrencilerin boş zamanlarında meydana geldiğini gösteren Yalçıntaş Sezgin'in (2018) çalışmasıyla paralellik göstermektedir. Zorbalığa ilişkin yerli ve yabancı çok sayıda araştırmaya göre akran zorbalığı özellikle okul bahçesi, koridor gibi çocukların oyun alanlarında meydana gelmektedir (Whitney ve Smith, 1993; Yurtal ve Cenkseven, 2006). Tanrikulu vd., (2021) tarafından gerçekleştirilen okul öncesi dönemde ortaya çıkan fiziksel, sosyal ve sözlü zorbalık davranışlarının incelendiği araştırmaya göre yaşla birlikte sözlü zorbalık davranışlarının da artış gösterdiği sonucuna varılmıştır. Polat ve Sohbət (2020) tarafından 1743 öğrenci ile yapılan araştırmaya göre katılımcılar %40.4'ü zorbalığın okulda sık rastlanılan bir durum olduğunu bildirmişlerdir. Zorbalık türünün %47.9'unun sözel ve %26.7'si fiziksel şiddet; %41.9'u zorba ile baş etmede çözüm önerisinin zorbalık olduğunu ifade etmişlerdir. Gür vd (2020) Bursa'da yaşları 11-16 arasında olan, ilköğretim 5. 6. 7. ve 8. Sınıflarından 856 öğrenci ile araştırma yürütmüştür. Akran zorbalığına uğrayan ve/veya uygulayan ergenlerin psikiyatrik durumları incelendiğinde, duygusal-davranışsal ve akran sorunlarının, akran zorbalığına uğramayan/uygulamayanlara göre daha fazla olduğu bulunmuştur. Zorbalık, dünyada çocukların yaklaşık üçte birini etkilemektedir (Unesco, 2022). Birleşik Krallıkta 9.000'den fazla 12-20 yaş aralığındaki bireylere yapılan anket sonucunda katılımcıların yaklaşık %20'si son bir yılda zorbalığa maruz kaldığını bildirirken, %52'si ayda en az bir defa, %34'ü haftada en az bir defa, %10'u ise her gün zorbalığa maruz kaldığını bildirmiştir. Ayrıca katılımcıların %11'i son bir yılda zorbalık yaptığını bildirirken, %45'i ayda en az bir defa, %32'si haftada en az bir defa, %11'i ise her gün zorbalık yaptığını bildirmiştir. Katılımcıların %18'i son bir yılda zorbalığa şahitlik ederken, %50'si ayda en az bir defa, %26'sı haftada en az bir defa, %4'ü ise her gün şahitlik ettiğini bildirmiştir. Mağdurların kim tarafından zorbalığa uğradığına bakıldığında, %59'unun sınıf arkadaşları tarafından, %33'ünün yine okul ortamında tanımadığı kişiler tarafından, %33'ünün eski sevgilisi tarafından, %29'unun ise yakın arkadaşı tarafından zorbalığa uğradığını bildirmiştir (Ditch the Label Survey, 2020). Yine bu araştırmanın bulguları akran

zorbalığı mağduru öğrencilerin mutsuz olduğunu, sosyal ortamlardan kaçındıklarını, utangaçlık gösterdiklerini ve akademik başarılarının azaldığını belirten çalışmalarla uyumludur (Pekel-Uludağlı ve Uçanok, 2005; Kartal ve Bilgin, 2009; Gökler, 2007; Peker ve Gültekin, 2014).

Araştırmada elde edilen tüm bu sonuçlara dayanılarak şu önerilerde yapılabilir:

- Öğretmenler akran zorbalığı hakkında eğitilmeli,
- Okullarda özellikle teneffüslerde öğrenci oyun alanları ve gözden uzak alanlar öğretmenler ve okul yöneticileri tarafından daha sık kontrol edilmeli,
- Okullarda akran zorbalığına yönelik seminerler düzenlenmeli,
- Psikolojik danışmanlık hizmetlerinin her okulda uygulanmalı,
- Şiddete eğilimli öğrencilerin bu konuda bilinçlendirilmeli,
- Sosyal aktivitelere katılmaya yönelik yönlendirmeler dikkate alınarak bu davranışın nasıl ele alınacağına yönelik çalışmalar yapılmalı,
- Yerel ve ulusal TV ağlarında kamu spotları oluşturulmalıdır

REFERENCES

- Arıcak, O. T. (2009). Üniversite öğrencilerindeki siber zorbalık davranışlarının bir yordayıcısı olarak psikiyatrik belirtiler. *Eurasian Journal of Educational Research*, 34, 167-184.
- Aslan, M., & Polat, M. O. (2023). Tüm Boyutlarıyla Akranlar Arası Zorbalık. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 43-82.
- Atalay, A. (2010). *Akran zorbalığı gösterme ve akran zorbalığına maruz kalmanın cinsiyet, yaş, sosyoekonomik düzey, anne-baba tutumları, arkadaş ilişkileri ve benlik saygısı ile ilişkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Ayas, T. & Pişkin, M. (2011). Lise öğrencileri arasındaki zorbalık olaylarının cinsiyet, sınıf düzeyi ve okul türü bakımından incelenmesi. *İlköğretim Online Dergisi*, 10(2), 550-568.
- Aydın, A. (1999). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Balanuye, I. D. (2007). *Okul zorbalığına ilişkin öğretmen tutumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Baştürk-Akca, E., Sayımer, İ., Balaban-Salı, J. & Ergün Başak, B. (2014). Okulda siber zorbalığın nedenleri, türleri ve medya okuryazarlığı eğitiminin önleyici çalışmalarındaki yeri. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırma Dergisi (EJOIR)*, 2(Özel Sayı), 17-30.
- Batmaz, M. & Ayas, T. (2013). İlköğretim ikinci kademedeki öğrencilerin psikolojik belirtilere göre sanal zorbalık düzeylerinin yordanması. *Sakarya University Journal of Education*, 3(1), 43-53.
- Bauman, S., & Del Rio, A. (2005). Knowledge and Beliefs about Bullying in Schools: Comparing Pre-service Teachers in the United States and The United Kingdom. *School Psychology International*, 26(4), 428-442

- Bayraktar, F. (2006). İlköğretimde zorbalık ve kurban olma: Ergenlik öncesi çocuklarda zorbaların, kurbanların, zorba/kurbanların ve katılmayan grubun karşılaştırılması. *Türk Psikoloji Bülteni Dergisi*, 38, 43-58.
- Bilgiç, E. (2007). *İlköğretim 1. kademedeki görülen zorba davranışlarının sınıf değişkenleri ve atmosferi algılamalarına göre incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Budak, S. (2000). *Psikoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınevi.
- Bullock, J. R. (2002). Bullying among children. *Childhood Education*, 78, 130-133
- Çankaya, İ. (2011). İlköğretimde akran zorbalığı. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(1), 81-92.
- Çevlik, P.A. (2013). *Okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin akran zorbalığına ilişkin tutumları ve müdahale stratejileri*. Yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Demir, K., & Küçük, S. (2020). Akran Zorbalığı Önleme ve Müdahale Programlarında Güncel Yaklaşımlar ve Hemşirelik Roller. *Türkiye Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 87-102.
- Elliot, M. (2002). Bullies and Victims. Michele Elliot (Ed.). *Bullying a practical guide to coping for schools* (Third Edition). Great Britain: Pearson Education.
- Eroğlu, Y. & Güler, N. (2015). Koşullu öz-değer, riskli internet davranışları ve siber zorbalık/mağduriyet arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 5(3), 118-129.
- European Community European Social Fund. (2001). *Bullying: a reader for the diploma for connexions personal advisers*. www.Connexions.Gov.Uk, 1-77.
- Foltz-Gray, D. (Fall, 1996). The Bully trap. *Teaching Tolerance*, 19-23.
- Furniss, C. (2000). Bullying in schools: it's not a crime - is it. *Education and The Law*, 12(1), 9-29
- Garrity, C. & Baris, M. (1996). Bullies and victims: A guide for pediatricians. *Contemporary Pediatrics*, 13, 90-115.
- Gökler, R. (2007). *İlköğretim öğrencilerinde akran zorbalığının bazı değişkenler açısından değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Greene, M. B. (2006). Bullying in school: A plea for measure of human rights. *Journal of Social Issues*, 62, 63-69.
- Hakan, S. (2011). İlköğretim öğrencilerinin farklı zorbalık türleri ile karşı karşıya kalma sıklığının ve boyun eğme davranışı ile durumluk-sürekli öfke ile ilişkisinin karşılaştırılması. *Milli Eğitim Dergisi*, 41(190), 54-71.
- Kapıcı, E. G. (2004). İlköğretim öğrencilerinin zorbalığa maruz kalma türünün ve sıklığının depresyon, kaygı ve benlik saygısıyla ilişkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(1), 1-13.
- Karabacak, K., Ekşioğlu, S., Öztunç, M., Başçıçek, F., Soydan, E. & Yaşar, V. (2015). Lise öğrencilerinin zorbalık davranışları. *Route Educational and Social Science Journal*, 2(2), 365-377.
- Karataş, H. (2011). *İlköğretim okullarında zorbalığa yönelik geliştirilen programın etkisinin incelenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kartal, H. & Bilgin, A. (2009). İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenler ve öğrenim gören öğrencilerin zorbalığa yönelik görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(3), 539- 562.

- Kılıç, N. (2009). *İlköğretim 6, 7, 8. sınıf öğrencilerinin zorbalık düzeylerinin yordanması: Konya İli Cihanbeyli İlçesi merkez örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Macar, F. (2013). *Genç ergenlerde obezite, akran zorbalığı ve algılanan sosyal desteğin benlik saygısıyla ilişkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Muscari, M. (2002). Sticks and Stone: The NP's Role in the Management of Bullies and Victims. *Journal of Pediatric Health Care*, 16(1), 22-8.
- Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do?* Malden, MA: Blackwell Publishing.
- Olweus, D. (2005). *Bullying at school*. Cornwall: Blackwell Publishing.
- Olweus, D. (2012). Invited expert discussion paper cyberbullying: An overrated phenomenon? *European Journal of Developmental Psychology*, 9(5), 520-538.
- Orpinas, P., & Horne, A. M. (2006). *Bullying prevention: Creating a positive school climate and developing social competence*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Önder, F. C., Yurtal, F. & Özsezer S. (2016).Okullarda zorbalığı önleme ve müdahale etmeye yönelik yapılan uygulamalar: Psikolojik danışma görüşleri, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 52, 57-70.
- Özkal, U. Ü. (2011).*Üniversite öğrencileri arasında zorbalık ve zorbalığın psikolojik sorunlarla ilişkisi*. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Özkan, Y., & Çifci, E. G. (2010). Düşük Sosyo-Ekonomik Düzeydeki İlköğretim Okullarında Akran Zorbalığı. *İlköğretim Online*, 9(2), 576-586.
- Pekel-Uludağlı, N. & Uçanok, Z. (2005). Akran zorbalığı gruplarından yalnızlık ve akademik başarı ile sosyometrik statüye göre zorba/kurban davranış türleri. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(56), 77-92.
- Peker, A. (2015). Ergenlerin saldırganlık ve siber zorbalık davranışları arasındaki ilişkilerinin incelenmesi. *EKEV Akademi Dergisi*, 61(61), 323-336.
- Peker, A. & Gültekin, M. (2014). Zorbalıkla başa çıkma stratejileri ve cinsiyetin sosyal beceri üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 139-156.
- Pişkin, M. (2002). Okul zorbalığı tanımı, türleri, ilişkili olduğu faktörler ve alınabilecek önlemler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2(2), 531-562.
- Pişkin, M. & Ayas, T. (2011).Akran zorbalığı ölçeği: çocuk formu, *Akademik Bakış Dergisi*, 23.1-12.
- Saban, A., & Ersoy, A. (2016). *Eğitimde Nitel Araştırma Desenleri*. Ankara: Anı.
- Sargın, N. & Çetinkaya, B. (2010). Akran baskısını azaltmada grupta psikolojik danışmanın etkililiği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 23(1), 185-192.
- Satan, A. (2006). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zorba davranış eğilimlerinin okul türü ve bazı sosyo demografik değişkenler ile ilişkisi*. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Shariff, S. (2008). *Cyber-bullying: Issues and solutions for school, the classroom and the home*. New York: Routledge.
- Shore, K. (2006). *The ABC's of bullying prevention: a comprehensive schoolwide approach*. Port Chester, New York: Dude Publishing.

- Siann, G., Callaghan, M., Glissov, P., Lockhart, R., & Rawson, L. (1994). Who Gets Bullied? The Effect of School, Gender, and Ethnic Group. *Educational Research*, 36(2), 123-134.
- Siyez, D. M. & Kaya, A. (2011). Akran Zorbalığı Gruplarında Empatik Eğilim. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 23-43.
- Totan, T. (2008). *Ergenlerde zorbalığın anne, baba ve akran ilişkileri açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Tübitak (2019). *Cinsel Zorbalık*. 04 Mayıs 2023 tarihinde https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/56279/mod_resource/content/0/%C5%9Eiddet%20%C3%96%C4%9Fretmen%20El%20Kitab%C4%B1.pdf adresinden alınmıştır.
- Utkulu C, Tanrikulu L, Demirel H. İ & Kuzucu M. (2007). *Şiddet İçermeyen Eğitim*. MEB Yaygın Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü (Araştırma Raporu), Ankara.
- Whitney, I., & Smith, P. K. (1993). A survey of the nature and extent of bullying in junior/middle and secondary schools. *Educational Research*, 35(1), 3–25. <https://doi.org/10.1080/0013188930350101>.
- Yalçıntaş Sezgin, E. (2018). Okulöncesi Öğretmenlerin Akran Zorbalığı İlişkin Algı Ve Görüşleri: Zorbalık Davranışları Tespitleri, Zorbalık Davranışları Karşısında Uyguladıkları Stratejiler ve Aldıkları Önlemler. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (33), 85-104. <https://doi.org/10.30794/pausbed.425988>.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yurtal, F. & Cenkseven, F. (2007). İlköğretim okullarında zorbalığın yaygınlığı ve doğası. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(28), 1-13.